Filosoofia

See artikkel räägib filosoofiast enesest; filosoofia kui õppeaine kohta vaata artiklit Filosoofia (õppeaine)

See artikkel vajab toimetamist. *(Juuli 2009)*
Palun aita artiklit toimetada (https://et.wikipedia.org/w/index.php?title=Filosoofia&action=edit). (Kuidas ja millal see märkus eemaldada?)

Artiklis ei ole piisavalt viiteid.
Palun aita väiteid kontrollida ja viiteid lisada (https://et.wikipedia.org/w/index.php?title=Filosoofia&action=edit). (Kuidas ja millal see märkus eemaldada?)

Osa artiklitest teemal

Filosoofia

Platon · Kant · Nietzsche
Buddha · Konfutsius · Averroes

Filosoofid
Esteetikud · Epistemoloogid · Eetikud · Loogikud · Metafüüsikud · Sotsiaal- ja poliitfilosoofid

Traditsioonid
Aafrika · Analüütiline · Aristotellik · Budistlik · Hiina · Kristlik · Kontinentaalne · Eksistentsialism · Hindu · Džainistlik · Juudi · Pragmatism · Ida · Islami · Platonism · Lääne

Perioodid
Antiik · Keskaeg · Uusaeg · Tänapäev

Harud
Esteetika · Epistemoloogia · Eetika · Õigusfilosoofia · Loogika · Metafüüsika · Poliitiline filosoofia · Sotsiaalfilosoofia

Loendid
Filosoofid · Mõisted · Teosed

Muu
Filosoof · Teadmistearmastaja · Naised filosoofias

 Filosoofia portaal

v · r (https://et.wikipedia.org/w/index.php?title=Mall:Filosoofia_k%C3%BClgriba&action=edit)

Filosoofia (kreeka sõnast φιλοσοφία, mille ligikaudne tähendus on 'tarkusearmastus') defineerimine on ise filosoofiline küsimus. Filosoofia uurib sääraseid fundamentaalseid küsimusi (filosoofilisi küsimusi), nagu tõe, hüve ja ilu loomus, teadmise saavutamise võimalikkus või välismaailma olemasolu. Ta püüab neile küsimustele põhiliselt mõistusele toetudes vastata või ka kritiseerib seda ettevõtmist. Filosoofiale on tüüpiline ratsionaalsete argumentide esitamine ja nende kritiseerimine ning reflektsioon oma meetodi üle.

Selliste küsimuste üle on mõtiskletud üle maailma ning mõneski kohas on kujunenud filosoofilised traditsioonid. Lääne akadeemilistes ringkondades mõeldakse filosoofia all tavaliselt läänemaailma filosoofilisi traditsioone, mille kogumit nimetatakse ka lääne filosoofiaks. Sõna "filosoofia" ilma täiendita tähendabki tavaliselt lääne filosoofiat. Lääne filosoofia on alguse saanud Vana-Kreekas ning selle traditsioon on kandunud ka tänapäeva. Kuulsate lääne filosoofide hulka kuuluvad näiteks Sokrates, Platon, Aristoteles, Aquino Thomas, René Descartes, David Hume, Immanuel Kant, Georg Hegel, Friedrich Nietzsche ja Ludwig Wittgenstein.

Sisukord

Sõna "filosoofia" tähendused

Rangemalt, filosoofilises kasutuses tähistab "filosoofia" ülaltoodud, tavapäraseimas tähenduses teatud mõtteloolise traditsiooniga seotud distsipliini, mis tegeleb üldküsimustega. Sellise traditsiooni piirid ei ole rangelt kindlaks määratud. Eri mõtlejate ja ajalooliste mõtteliinide kuulumine või mittekuulumine filosoofiasse on tihtipeale vaieldav ning selleteemalised otsustused tähendavad filosoofilist seisukohavõttu.

Fraasides nagu "Kanti filosoofia" tähistab "filosoofia" mõne tuntud filosoofi vaateid, samuti tekstikogu, milles need ilmnevad. Selline sõnakasutus jääb mõnevõrra ähmaseks, kuna enamiku filosoofide vaated jõuavad elu jooksul muutuda.

Sama tähenduse laienduses tähistab "filosoofia" tuntud filosoofide töödekogu; see võib tähendada mitmesuguste filosoofide poolt tõstatatud küsimuste akadeemilist uurimist; samuti võib see tähendada teatud kriitilist, loovat mõtteviisi. Ühtki neist tähendustest ei saa käsitleda teistest sõltumatuna või absoluutsena. Lühidalt üteldes on filosoofial igapäevases keelekasutuses erinevaid (kaas)tähendusi, kuid käesoleva artikkel keskendub filosoofiale kui uurimisvaldkonnale.

Sõna mitteakadeemiline kasutus

Tavakeeles kasutatakse sõna "filosoofia" sageli, tähistamaks iga kogutud teadmiste vormi või inimese vaateid elule (nagu väljendis "elufilosoofia") või millegi saavutamise alusprintsiipe või meetodeid (nagu "minu kiirteedel sõitmise filosoofia"). Neist esimest tähendust väljendatakse harilikult ka sõnaga "maailmavaade". Teises tähenduses on levinud fraasid "korporatiivne filosoofia" ja "ärifilosoofia".

Teise näitena võib traagilisele elamusele *filosoofiliselt* reageerimine tähendada hoidumist kirglikest reaktsioonidest intellektualiseeritud lähenemise kasuks. See konkreetne määratlus tuleneb Sokratese näitest, kes arutles rahulikult oma õpilastega hinge olemuse üle, juues mürkputkeleotist, mida kasutati Ateena kohtu otsusel tema hukkamiseks. Stoikud järgisid Sokratest, otsides vabadust oma kirgedest, millest pärineb kaasaegne sõna *stoiline* kasutus, tähistamaks rahulikku meelekindlust.

Filosoofia problemaatika ja harud

Pikemalt artiklis Filosoofia valdkonnad

Tavapäraselt tegelevad filosoofid selliste teemadega nagu eksistents või olemine, moraal või headus, teadmine, tõde ja ilu; ajalooliselt on enamik filosoofiat keskendunud ka religioossetele uskumustele või kattunud teadus(t)ega. Filosoofid võivad esitada kriitilisi küsimusi taoliste mõistete olemuse kohta, väljapoole teaduse vaatlusala jäävaid küsimusi, ka algavad mitmed suuremad tööd uusaegses filosoofias küsimisega filosoofia enese tähenduse ja ülesannete järele. *Mis on filosoofia?* on iseenesest juba filosoofiline küsimus, ehkki filosoofe ajendavad sagedamini spetsiifilised küsimused nagu:

- Mis on tõde? Kuidas või miks määratleme me lauseid kas tõese või väärana, ja kuidas me seejuures arutleme?
- Kas teadmine on võimalik? Kuidas me teame, et me teame?
- Kas moraalselt õigete ja väärade tegude (või väärtuste, või institutsioonide) vahel on erinevus? Kui jah, siis milles see seisneb? Millised teod on õiged ja millised väärad? Kas väärtused on absoluutsed või suhtelised? Üldiselt ja konkreetselt – kuidas peaksin ma elama?
- Mis on reaalsus ja milliseid asju võib kirjeldada reaalsetena? Mis on selliste asjade loomus? Kas mõned asjad eksisteerivad sõltumatult meie tajust? Mis on aja ja ruumi olemus? Mis on mõtte ja mõtlemise olemus? Mida tähendab olla keegi?
- Mida tähendab olla ilus? Kuidas erinevad ilusad asjad igapäevastest? Mis on kunst?

Neid viit Vana-Kreeka filosoofias ilmnenud laiahaardelist küsimusetüüpi nimetatakse vastavalt analüütiliseks või loogiliseks, epistemoloogiliseks, eetiliseks, metafüüsiliseks ja esteetiliseks. Need pole ainsad ning Aristoteles, kes selletaolist klassifikatsiooni esimesena kasutas, käsitles ka poliitikat, meieaegset füüsikat, geoloogiat, bioloogiat, meteoroloogiat ja astronoomiat filosoofia harudena.

Sokratese ja sokraatilise meetodi mõjul arendasid kreeklased analüüsitraditsiooni, jagades kõnealuse probleemi osadeks, et seda paremini mõista.

Teised traditsioonid pole alati kasutanud selliseid tähistusi või rõhutanud samu teemasid. Ehkki India filosoofial on sarnasusi Lääne filosoofiaga, polnud jaapani, korea ja hiina keeles 19. sajandi keskpaigani terminit *filosoofia* tähistamiseks, vaatamata aastatuhandetepikkusele filosoofiatraditsioonile. Eriti Hiina filosoofias oli kasutusel kreeklastest erinev kategooriate kontseptsioon ning definitsioonid ei põhinenud ühistel omadustel, vaid olid tavapäraselt metafoorsed ja viitasid korraga erinevatele nähtustele. [1] (http://www.rep.routledge.com/article/G001) Samas ei ole ka Lääne filosoofias kategooriate vahel selgeid piire ning vähemalt alates 19. sajandist on Lääne filosoofid sageli käsitlenud küsimusi probleemikeskselt, pesakonniti, liigitamata neid eraldi valdkondadesse.

Siiski on filosoofia käsitlemine problemaatika alusel harudesse jagunevana jäänud Lääne filosoofiakäsitlustes valdavaks ning levinud üha enam ka teistesse filosoofiatraditsioonidesse.

Motiivid, eesmärgid ja meetodid

Sõna "filosoofia" tuleneb vana-kreeka sõnast (*Φιλοσοφία*, *philosophia*), mis tähendab ligikaudselt "tarkusearmastus". See tähistab pühendumust küsimisele, õppimisele ja teadmiste levitamisele. Paljud filosoofid on tundnud huvi maailma, inimolemise, olemise, väärtuste, mõistmise ja asjade olemuse vastu.

Filosoofiat võib eristada teistest distsipliinidest selle uurimismeetodite põhjal. Filosoofid formuleerivad oma küsimused tihti probleemide või mõistatustena, toomaks selgeid näiteid enda kahtlustest neid huvitaval, võluval või segadusseajaval teemal.

Tavapäraselt formuleerivad filosoofid probleeme loogilisel kujul, kasutades ajalooliselt traditsioonilise loogika süllogisme, kuid alates Fregest and Russellist aina enam predikaatloogikat, ning suunduvad siis lahenduse poole, mis põhineb kriitilisel lugemisel ja mõtlemisel. Nagu Sokrates, otsivad nad vastuseid arutelu abil, või vastates teiste argumentidele, või hoolika isikliku mõtiskluse kaudu. Filosoofid vaidlevad nende meetodite suhteliste paremuste üle, küsides näiteks, kas filosoofilised "lahendused" on objektiivsed, lõplikud ja ütlevad reaalsuse kohta midagi informatiivset, või selgitavad need lahendused pigem meie keele loogikat, või mõjuvad pigem vaid isikliku teraapiana. Filosoofid otsivad põhjendusi nende küsimuste vastustele.

Keel on filosoofi esmane tööriist. Analüütilises traditsioonis on vaidlused filosoofilise meetodi üle olnud tihedalt seotud vaidlustega filosoofia ja keele suhte üle. Sama küsimustik on tõusetunud ka kontinentaalses filosoofias. Metafilosoofia, "filosoofia filosoofia", uurib filosoofilistele probleemide ja lahenduste olemust ning kohaseid meetodeid, jõudmaks ühest teiseni. Need vaidlused on seotud ka vaidlustega keele ja tõlgenduse üle.

Selline diskussioon on oluline ka filosoofia kui terviku jaoks, kuna filosoofia olemus ja ülesanne ise on alati olnud oluline osa filosoofilistest arutlustest. Vastupidi, selliste valdkondade nagu patafüüsika olemasolu viitab ulatuslikule vaidlusele, mis jääb väljapoole käesoleva artikli haaret. Selliseid küsimusi käsitletakse pikemalt artiklis Metafilosoofia.

Filosoofiale lähenetakse ka suhete läbi osade vahel, nagu on tavaks strukturalismis ja rekursionismis. Eksisteerib ka üldine teadusfilosoofia ja selle spetsiifilised harud nagu bioloogiafilosoofia, füüsikafilosoofia, keemiafilosoofia jts.

Filosoofiatraditsioonid

Erinevate ühiskondade liikmed on huvitunud filosoofilistest küsimustest ja loonud oma tööl põhinevad filosoofiatraditsioonid. Termin "filosoofia" võib Euroopa ja Ameerika akadeemilises kontekstis viidata eksitavalt ainuüksi Lääne-Euroopa tsivilisatsiooni filosoofilisele traditsioonile. Seda kutsutakse ka "Lääne filosoofiaks", eriti vastandatuna "Ida filosoofiale", mis hõlmab Aasia filosoofilisi traditsioone. Mõlemad mõisted ühendavad erisuguseid, isegi üksteisega sobimatuid koolkondi.

Filosoofiliste küsimuste üle on mõtiskletud kogu maailmas ning erinevates regioonides on kujunenud suuremal või vähemal määral iseseisvad filosoofilised traditsioonid. Lääne akadeemilistes ringkondades mõeldakse filosoofia all tavaliselt läänemaailma filosoofilisi traditsioone, mille kogumit nimetatakse ka lääne filosoofiaks. Sõna "filosoofia" ilma täiendita tähendabki tavaliselt lääne filosoofiat. Tavapäraselt käsitletakse Lääne filosoofia algusena Vana-Kreeka filosoofiat, mille traditsioon on kandunud ka tänapäevani.

Et teistest filosoofiatraditsioonidest hakati alguses "filosoofiana" kõnelema just Läänes, kõrvutatuna ja vastandatuna Lääne filosoofiale, on nende asend, koosseis ja omavahelised suhted siiani mõnevõrra vaieldavad. Ka jäävad teised filosoofiatraditsioonid Lääne käsitlustes siiani sekundaarseteks.

Ida ja Lähis-Ida filosoofiatraditsioonid on mõjutanud Lääne filosoofe. Vene, juudi, islami ja viimasel ajal ka Ladina-Ameerika filosoofilised traditsioonid.

Piirid kõigi nende traditsioonide vahel on tinglikud. Erinevused traditsioonide vahel põhinevad tihti nende poolt tähtsamaks peetavatel ajaloolistel filosoofidel, rõhuasetustel ideede ja kirjutamisstiilide või -keelte suhtes. Iga traditsiooni temaatikat ja mõttevahetust võib uurida, kasutades teistest traditsioonidest tuletatud meetodeid, ning nende vahel on olnud olulisi ühisusi ja seoseid.

Teisi filosoofilisi traditsioone, näiteks Aafrika filosoofiat, käsitletakse mujal harva. Seoses üldlevinud rõhuasetusega Lääne filosoofiale kui lähtepunktile on väärtuslike, kuid vähem tuntud mitte-Lääne filosoofiliste tööde uurimine, säilitamine ja levitamine seotud mitmete raskustega.

Lääne filosoofia

Pikemalt artiklis Lääne filosoofia

Lääne filosoofiatraditsioon algas kreeklastega ja jätkub tänapäevani. Tuntud Lääne filosoofide hulka kuuluvad Sokrates, Platon, Aristoteles, Demokritos, Augustinus, Aquino Thomas, Michel de Montaigne, Francis Bacon, René Descartes, Baruch Spinoza, George Berkeley, John Locke, David Hume, Jean-Jacques Rousseau, Immanuel Kant, Georg Wilhelm Friedrich Hegel, Arthur Schopenhauer, Søren Kierkegaard, Friedrich Nietzsche, Gottlob Frege, Bertrand Russell, Henri Bergson, Edmund Husserl, Ludwig Wittgenstein, Martin Heidegger, Jean-Paul Sartre, Theodor Adorno, Jacques Derrida ja Willard Van Orman Quine.

Levinud on Lääne filosoofia harudesse liigitamine problemaatika alusel. Tavapäraseimad jaotised on metafüüsika, epistemoloogia (tunnetusteooria), eetika ja esteetika. Teiste alldistsipliinide seas on ka loogika, keelefilosoofia ja poliitiline filosoofia.

Ehkki mingil juhul ei saa Lääne filosoofiatraditsiooni pidada ühelgi selle ajahetkel ühtseks, võib öelda, et ta üldsuunitlus on aegade jooksul teinud läbi väga olulisi kannapöördeid. Kui antiikaegne Lääne filosoofia oli teadustega tugevalt läbi põimunud ning enamjaolt kas ei suhestunud religiooni kuigi selgelt või – seoses kristluse leviku aegse religioossete küsimuste aktualiseerumisega ühiskonnas – toetas aktiivselt üht või teist levinud usundit, siis oli praktiliselt kogu keskaegne filosoofia religioosne ja seeläbi jäid teaduslikud

küsimused filosoofilise dispuudi fookusest kõrvale. Uusaegse Euroopa ilmalikustumise käigus intensiivistus teadustegevus ja sellest peale on aina enam eriteadusi filosoofiast iseseisvunud. Samas on varasemate etappidega võrreldes oluliselt suurenenud teadusfilosoofia osakaal ning filosoofia ja eriteaduste tähelepanu samadele küsimustele, religioosse filosoofia kaal Lääne filosoofias on seevastu langenud.

Analüütiline ja kontinentaalne filosoofia

- *Pikemalt artiklis Analüütiline filosoofia*
- *Pikemalt artiklis Kontinentaalfilosoofia*

Mugavuse mõttes võib jagada kaasaegse Lääne akadeemilise filosoofia kaheks traditsiooniks, kuna mõiste *"Lääne filosoofia"* kasutus viimasel sajandil on sageli ilmutanud kallakut ühele või teisele poole.

Analüütilisele filosoofiale on iseloomulik täppislähenemine filosoofiliste küsimuste keele analüüsile. Selle eesmärk on paljastada probleemide aluseks olevat mõistelist segadust. Analüütiline filosoofia domineerib angloameerika filosoofias, kuid selle juured on osalt ka Mandri-Euroopas, kus seda samuti praktiseeritakse. Analüütilise filosoofia traditsioon algas 20. sajandi alguses Gottlob Fregega, seda jätkasid Bertrand Russell, G. E. Moore ja Ludwig Wittgenstein.

Kontinentaalne filosoofia on nimetus erinevate koolkondade kohta, mis tegutsevad valdavalt Mandri-Euroopas, kuid ka mitmete ingliskeelsete ülikoolide humanitaarteaduskondades ja võivad tegeleda keele, metafüüsiliste probleemide, poliitilise teooria, perspektivismi või kunsti ja kultuuri mitmesuguste aspektidega. Üks kontinentaalfilosoofia koolkondade viimase aja huvipunktidest on katse tuua akadeemilisse filosoofiasse mittefilosoofilistena tunduvaid teemasid, muutes tavaootusi filosoofia ülesannetele.

Stanley Cavell, filosoof, kelle huvid pole ei kindlapiiriliselt "analüütilised" ega "kontinentaalsed", kirjeldab seda erinevust lähenemises, kirjutades: "filosoofia on päritav kui kas lahendatavate probleemide kogum (nagu seda teevad angloameerika analüütikud) või loetavate tekstide kogum (nagu seda teeb Euroopa – välja arvatud muidugi seal, kus on (taas) vastu võetud analüüs). On tuntav, kuidas sellest pärilusviiside erisusest tulenevad erinevad koolitusimperatiivid, erinevad standardid kriitikaks ja vestluseks, erinevad kompositsioonižanrid, erinevad autoripersoonid." ("The Philosopher in American Life," – *Emerson's Transcendental Etudes*, 45-46)

Ida filosoofia

- *Pikemalt artiklis Ida filosoofia*

Ida filosoofia järgib arvukaid traditsioone, mis pärinevad muistsest Indiast ja Hiinast või olid seal populaarsed. Kuulsate Ida filosoofide seas on Kapila, Jadžnjavalkja, Gautama Buddha, Akšapada Gotama, Nāgārdžuna, Kong Fuzi, Laozi, Zhuangzi, Mengzi, Xun Zi, Zhu Xi, Wang Yangming, Dharmakirti, Šānkara, Ramanudža, Vivekananda, Aurobindo ja Sarvepalli Radhakrishnan.

India filosoofia on ehk Lääne filosoofiaga kõige paremini võrreldav. Nii uurib muistne njaaja koolkond loogikat, nagu seda teevad ka mõned kaasaegsed analüütilised filosoofid; kuid on ka olulisi erinevusi – näiteks rõhutas muistne India filosoofia traditsiooniliselt koolkondade või muistsete tekstide, mitte üksikute filosoofide õpetusi, kellest enamik kirjutas kas anonüümselt või kelle nimesid lihtsalt ei antud edasi.

Filosoofia ja teadus(t)e suhe

Levinud on seisukoht, mille järgi kuuluvad filosoofia valdkonda küsimused, millele eriteadused kas ei paku lahendust või mille eriteaduslikke lahendusi peavad nende küsimuste filosoofilistena käsitlejad ebapiisavateks. Selline määratlus näitab muidugi lähtumist vastandusest teaduse ja filosoofia vahel.

Seoses eriteaduste iseseisvumisega on viimastel sajanditel aina levinum olukord, kus filosoofia ja teadus tegelevad samade probleemidega. Küsimus filosoofia päristise osa olemasolust ja filosoofia mõttekusest on olnud üks analüütilise filosoofia lähtepunkte.

Rakendusfilosoofia

Ehkki filosoofiat peetakse tihti läbinisti abstraktseks alaks, on sel ka praktilisi rakendusi. Kõige ilmsemad rakendused on eetikal – eriti rakenduseetikal ja poliitikafilosoofial. Poliitikafilosoofia suurkujude, näiteks Kong Fuzi, Kautilya, Sun Zi, John Locke'i, Jean-Jacques Rousseau', Karl Marxi, John Stuart Milli, Mahatma Gandhi ja John Rawlsi vaated on kujundanud ja põhjendanud erinevaid valitsusvorme ja nende tegusid.

Rakenduslikust vaatenurgast on oluline ka epistemoloogia, mis võib aidata korrigeerida arusaamu teadmisest, tõestusest ja õigustatud uskumustest. Kaks kasulikku teed, mille kaudu epistemoloogia ja loogika võivad reaalset maailma mõjutada, on ajakirjandusteooria ja kriminalistika.

Üldises plaanis võivad mitmesugused erifilosoofiad nagu "õigusfilosoofia", "matemaatika filosoofia" jts aidata vastavate alade spetsialistidel oma eriala teoreetilisi või kontseptuaalseid lähtealuseid paremini mõista.

Enamgi veel, viimasel ajal on tekkinud uus tegevusala, filosoofiline nõustamine, mille praktiseerijad rakendavad filosoofilist lähenemist igapäevaelu probleemide lahendamisel. Ka on mitmed ida filosoofia harud aidanud leevendada miljonitel inimestel ärevusprobleeme , keskendudes meditatsioonile, sisemisele rahule ning seosele kehalise ja vaimse tervise vahel.

Filosoofia terminid

Filosoofilised terminid kujunevad välja kahel viisil: nii-öelda sõnalt tähendusele ja tähenduselt sõnale.

Tavakeeles olemasolevatest sõnadest, millel on oma tähendusväli, kuid mille tähendus ei ole selgelt piiritletav, kujunevad tasapisi filosoofia terminid, ja võiks vist isegi öelda, et "filosoofide tavakeel". Kui filosoofid omavahel oma tavakeelt räägivad, siis ei maksa arvata, et nad oskavad iga sõna defineerida, isegi juhul, kui see sõna on filosoofia "termin". Veel enam, filosoofid kipuvad vaidlema iga sõna tähenduse üle, ja näiteks küsimusest, mida tähendab teadmine, on saanud omaette filosoofiline probleem.

Siin meenutab olukord seda olukorda, mis esineb luules. Sõnu, mida luuletaja kasutab, ta ei defineeri. Sõna tähenduse mõistmine lugeja poolt tugineb selle sõna tähendusele tavakeeles ning ka luuletraditsioonis, mida võiks nimetada "luuletajate tavakeeleks". Teisalt kipub luuletaja andma sõnadele erilise, selle luuletaja isikupärasesse luulekeelde kuuluva või ka ühe konkreetse luuletuse puhul kehtiva tähenduse, mida lugeja mõistab aimamisi ja mille piirjooned on lahtised. Ka filosoofias juhtub, et mõne termini mõistmiseks tuleb tunda nii vastava sõna tähendusvälja tavakeeles, selle termini kasutamise traditsiooni filosoofia ajaloos kui ka konkreetse filosoofi loomingut tervikuna ning samuti tuleb vihjete varal aimata, mida filosoof silmas peab. Ühe ja sama termini erinevad tähendused tekivad käesolevas lõigus kirjeldatud juhul traditsioonide lahknemise tõttu. Traditsioonide lahknemine omakorda põhineb klassikute isikupärasel sõnakasutusel.

Juhtub muidugi ka nii, et mõni filosoof võtab kasutusele uue mõiste ning tähistab selle siis mingi sõnaga. See olukord on sarnane terminite kasutuselevõtuga defineerimise teel matemaatikas. Ühelt poolt on termini tähendus ühemõtteline ning see nõuab termini kasutamisel täpsust. Termini kasutamise õigsus on kontrollitav. Teiselt poolt võimaldab just täpse definitsiooni (seega siis ka täpse mõiste) olemasolu muuta

fikseeritud mõiste väljendamiseks kasutatavat terminit kui tahes sageli. Sel juhul ei tasu norida sõnade kallal, vaid tuleb olla salliv kui tahes imeliku sõnakasutuse vastu, eeldusel, et filosoof teeb täpselt selgeks, mida ta ühe või teise terminiga silmas peab. Sõnade mitmetähenduslikkus põhineb käesolevas lõigus kirjeldatud juhtumil sõnade tinglikkusel.

Filosoofia mõiste ja filosoofiakäsituste ajalugu

Hegel

"Filosoofiliste teaduste entsüklopeedias" toob Georg Friedrich Wilhelm Hegel välja, et erinevalt teistest teadustest puuduvad filosoofial ettekujutusest antud esemed ja valmis meetod. Nagu religioonilgi, on filosoofial esemeks tõde, nimelt Jumal. Nagu religioongi, käsitleb filosoofia Jumalat, seejärel loodust ja inimvaimu (lõplikkuse valda), looduse ja vaimu vahekorda ning nende vahekorda Jumalaga kui oma tõega. Enne filosoofiani jõudmist tutvutakse filosoofia esemetega ettekujutuste kaudu; filosoofia on esemete mõtlev vaatlus, mis vajab ettekujutusi. Filosoofia ei võta eeldusena midagi endast väljapoole jäävat, vaid peab näitama oma sisu paratamatust, tõestama nii oma esemete olemist kui ka nende määratlusi (§ 1). Filosoofia on mõtlemine mõtte vormis, mõisteline mõtlemine. Religioonis mõeldakse sama eset mittemõisteliselt (§ 2).

Filosoofiatraditsioone

- Aafrika filosoofia
- Araabia filosoofia
- Analüütiline filosoofia
- Budistlik filosoofia
- Eesti filosoofia
- Hiina filosoofia
- Ida filosoofia
- India filosoofia
- Indoneesia filosoofia
- Islami filosoofia
- Jaapani filosoofia
- Juudi filosoofia
- Kontinentaalne filosoofia
- Ladina-Ameerika filosoofia
- Lääne filosoofia
  - Lääne filosoofia ajalugu
- Vene filosoofia

Filosoofia harusid ja valdkondi

- Ajafilosoofia
- Ajaloofilosoofia
- Aksioloogia
- Eetika
- Esteetika

- Filosoofia ajalugu
- Filosoofiline loogika
- Haridusfilosoofia
- Keelefilosoofia
- Loodusfilosoofia
- Kriitiline teooria
- Matemaatikafilosoofia
- Metafilosoofia
- Metafüüsika
- Ontoloogia
- Poliitikafilosoofia
- Rakendusfilosoofia
- Religioonifilosoofia
- Teadusfilosoofia
- Tunnetusteooria
- Vaimufilosoofia
- Õigusfilosoofia

Kuulsamaid filosoofe

- Thales
- Anaximandros
- Anaximenes
- Herakleitos
- Sokrates
- Platon
- Aristoteles
- Aquino Thomas
- René Descartes
- John Locke
- Gottfried Wilhelm Leibniz
- David Hume
- Immanuel Kant
- Georg Wilhelm Friedrich Hegel
- Friedrich Nietzsche
- Edmund Husserl
- Gottlob Frege
- Bertrand Russell
- Ludwig Wittgenstein
- Willard Van Orman Quine

Vaata ka

- Filosoof
- *Philosophia*

- Eesti filosoofide loend
- Välismaa filosoofide loend
- Filosoofia mõisteid
- Filosoofiliste teoste loend
- Eesti filosoofia
- Läti filosoofia
- Antiikfilosoofia

Kirjandus

- John Kekes. *The Nature of Philosophy*, Totowa 1980.

Välislingid

Eesti keeles

- Indrek Meos: Mis on filosoofia? (http://www.hot.ee/indrme/esimene.htm)
- ERR arhiiv. Saated filosoofiast (https://arhiiv.err.ee/seeria/filosoofia-ja-kultuur/haridus/69/)
- Eestikeelsete filosoofia terminite andmebaas inglise vastetega (http://term.eki.ee/termbase/view/6312621/)

Inglise keeles

- A database of philosophical ideas, mostly in the western analytic tradition (http://www.philosophyideas.com/css/index.asp)
- Internet Encyclopedia of Philosophy (http://www.iep.utm.edu/)
- Stanford Encyclopedia of Philosophy (http://plato.stanford.edu/)
- Why Philosophy Is Important. Why Do Atheists Need Philosophy? We Need to Reason Well About Life & Society (inglise keeles) (http://atheism.about.com/od/aboutphilosoph1/a/philosophyintro.htm)

Prantsuse keeles

- Filosoofiaraamatukogu (Wikisource)

Saksa keeles

- Das Online-Wörterbuch Philosophie (http://www.philosophie-woerterbuch.de/)
- Eisler, Rudolf 1904. Wörterbuch der philosophischen Begriffe (http://www.textlog.de/eisler_woerterbuch.html)
- Historisches Wörterbuch der Philosophie online (https://www.schwabeonline.ch/schwabe-xaveropp/elibrary/start.xav#__elibrary__%2F%2F*%5B%40attr_id%3D%27hwph_productpage%27%5D__1591428727340)

Tsitaadid Vikitsitaatides: **Filosoofia**